

**Парламентське дослідження**  
**щодо збалансованості правового регулювання стосовно права на**  
**безоплатну приватизацію земельної ділянки учасниками бойових дій, які**  
**брали участь у бойових діях у зв'язку з агресією РФ проти України, як**  
**додаткової гарантії їх соціального захисту\***

**Вступ.** Конституцією України встановлений обов'язок держави щодо забезпечення соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Відповідна система захисту передбачена і в інших державах, а на державному рівні впроваджені заходи соціальної та медичної підтримки військовослужбовців, звільнених із військової служби (ветеранів), які здійснюються за спеціальними реабілітаційними програмами в межах систем соціального захисту військовослужбовців або загальної системи соціального захисту населення, що функціонують у державах. Це, зокрема, медичне та пенсійне забезпечення, освітні пільги, працевлаштування, соціальне страхування, соціальна допомога тощо.

Система соціального захисту військовослужбовців України включає також право на безоплатну приватизацію земельних ділянок. Разом із тим питання реалізації відповідного права на землю, зупиненого під час дії воєнного стану у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану»<sup>1</sup>, залишається доволі складним з точки зору обмеженості такого ресурсу, як земля.

Задля пошуку економічного й соціального балансу в умовах військової агресії РФ та удосконалення законодавства з питань соціальних прав військовослужбовців видається особливо актуальним аналіз законодавства України стосовно забезпечення правом на безоплатну приватизацію земельної ділянки учасників бойових дій, які брали участь у бойових діях у зв'язку з збройною агресією РФ, а також зарубіжного досвіду соціального захисту військовослужбовців та ветеранів війни у державах, на території яких відбувався збройний конфлікт, або таких, які брали участь у збройних конфліктах.

**Основна частина.** Право на безоплатну приватизацію земельної ділянки військовослужбовцем передбачено законами України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»<sup>2</sup> і «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»<sup>3</sup>.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» військовослужбовці, які мають вислугу

---

<sup>1</sup> Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 24.07.2023).

<sup>2</sup> Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закону України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 24.07.2023).

<sup>3</sup> Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закону України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 24.07.2023).

на військовій службі не менше 17 років та потребують поліпшення житлових умов, мають право на одержання земельної ділянки для будівництва й обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд у населених пунктах, обраних ними для проживання з урахуванням встановленого порядку.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати земельні ділянки та в межах визначених законом повноважень допомогти в будівництві військовослужбовцям, батькам та членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби, а також звільненим із військової служби особам, які стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби, якщо вони виявили бажання побудувати приватні житлові будинки на виділених земельних ділянках.

Система соціального захисту учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, регламентована Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон), передбачає право на першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва та городництва. У Законі визначено, що учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і в мирний час.

До осіб, які належать до учасників бойових дій, відносяться, серед іншого:

1) військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані, добровольці Сил територіальної оборони) Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовці військових прокуратур, особи рядового та начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон проведення антитерористичної операції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, поліцейські, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, особи, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо

в районах та у період здійснення зазначених заходів, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України;

2) особи, які з 24 лютого по 25 березня 2022 року відповідно до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» або у складі добровольчих формувань у взаємодії із Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України, Державною прикордонною службою України, Національною поліцією, Національною гвардією України, Службою безпеки України та іншими утвореними відповідно до закону військовими формуваннями та правоохоронними органами брали участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів.

Порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 413<sup>4</sup> і визначає алгоритм надання та позбавлення статусу учасника бойових дій.

Порядок встановлення факту безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, деяких категорій осіб відповідно до Закону визначений постановою Кабінету Міністрів України від 07.07.2023 р. №685<sup>5</sup>.

Таким чином, Закон не відмежовує в окрему категорію військовослужбовців, прийнятих у добровільному порядку (за контрактом) або мобілізованих у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ проти України після 24 лютого 2022 року. За умови встановлення/підтвердження факту безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку зі збройною агресією

---

<sup>4</sup> Порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF#n10> (дата звернення: 24.07.2023).

<sup>5</sup> Порядок встановлення факту безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, деяких категорій осіб відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2023 р. № 685. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.07.2023).

РФ проти України визначені особи можуть отримати статус учасника бойових дій або осіб, які належить до учасника бойових дій відповідно до Закону.

Надання у власність земельних ділянок (безоплатної приватизації земельних ділянок) здійснюється у порядку, визначеному статтею 118 Земельного кодексу України<sup>6</sup> (далі – ЗК України).

Земельні ділянки можуть бути надані військовослужбовцям у власність у межах норм безоплатної приватизації, визначених статтею 121 ЗК України: «для ведення садівництва», «для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах, в селищах, в містах» і не є тотожними праву, передбаченому Законом.

Алгоритм безоплатної приватизації включає:

- подання клопотання військовослужбовця про надання дозволу на розробку землевпорядної документації;
- прийняття рішення про надання дозволу на розробку документації із землеустрою;
- розробку землевпорядної документації;
- реєстрацію земельної ділянки в Державному земельному кадастрі;
- прийняття рішення про затвердження землевпорядної документації та передачі земельної ділянки у власність;
- реєстрацію права власності на земельну ділянку у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Місце звернення учасника бойових дій для реалізації свого права на пільгу визначається згідно зі статтею 122 ЗК України залежно від повноважень органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування щодо передачі земельної ділянки державної чи комунальної власності у приватну власність і не залежить від місця реєстрації відповідної особи.

Окремо варто звернути увагу на те, що ЗК України не оперує такими правовими дефініціями, як «право на першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва» та алгоритмом реалізації відповідного права. Крім того, порядком безоплатної приватизації земельних ділянок, регламентованим у статті 118 ЗК України, не визначені умови реалізації військовослужбовцем свого права на пільгу, що на практиці<sup>7</sup> вимагає від нього підтвердження:

- відсутності використання права на безоплатне отримання у власність земельної ділянки на момент звернення;
- статусу учасника бойових дій.

У зв'язку із зазначеним алгоритм безоплатної приватизації військовослужбовцем земельної ділянки ускладнюється потребою у неодноразових зверненнях до різних інстанцій, починаючи від підтвердження

---

<sup>6</sup> Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n1031> (дата звернення: 24.07.2023).

<sup>7</sup> Забезпечення земельними ділянками учасників бойових дій. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/zabezpechennya-zemelnimi-dilyankami-uchasnikiv-boyovih-diy/> (дата звернення: 24.07.2023).

статуту учасника бойових дій, встановлення факту безпосередньої участі у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, і завершуючи реєстрацією права власності у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, захисту та знеособлення інформації про ветеранів війни відповідно до статті 3-1 Закону утворено Єдиний державний реєстр ветеранів війни (далі – Реєстр), розпорядником якого є Міністерство у справах ветеранів. Положення про Єдиний державний реєстр ветеранів війни<sup>8</sup> затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 р. № 700. Отримання пільг згідно із законодавством, зокрема земельної ділянки, ветераном війни є складовою відомостей відповідного Реєстру. Видається за доцільне спрощення системи обліку отримання ветераном війни пільг та забезпечення її прозорості й усунення можливих дублювань і корупційних факторів шляхом використання інтегрованої з Державним земельним кадастром і Державним реєстром речових прав на нерухоме майно інформаційної системи у сфері соціального захисту військовослужбовців.

Складним питанням залишається також земельний фонд, за рахунок якого здійснюється першочергова безоплатна приватизація військовослужбовцем земельної ділянки. Передача земельних ділянок у власність здійснює низка органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених статтею 122 ЗК України. Проте ще до початку повномасштабного вторгнення РФ питання вільних земель державної і комунальної власності, які можна було б використати для безоплатної передачі у власність учасникам бойових дій, неодноразово було предметом дискусій і судових спорів<sup>9</sup>. Уряд своїм розпорядженням від 19.08.2015 р. № 898-р «Питання забезпечення учасників антитерористичної операції та сімей загиблих учасників антитерористичної операції земельними ділянками»<sup>10</sup> врегулював ряд розпорядчих заходів щодо впорядкування питання прозорості у забезпеченні учасників антитерористичної операції та сімей загиблих учасників антитерористичної операції земельними ділянками та впорядкував взаємодію між різними інституціями у цій сфері. Зазначений документ давно потребує змін й актуалізації. Разом із тим ним було передбачено вжиття заходів до проведення інвентаризації земель, що перебувають у користуванні підприємств, установ і організацій, що належать до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства України, та визначення таких, які можуть бути відведені

---

<sup>8</sup> Положення про Єдиний державний реєстр ветеранів війни : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 р. № 700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.07.2023).

<sup>9</sup> Захист прав ветеранів АТО/ООС, інших військовослужбовців адміністративними судами України. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/rizne/230212\\_1747\\_ZPV\\_prew\\_1\\_30223.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/230212_1747_ZPV_prew_1_30223.pdf) (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>10</sup> Питання забезпечення учасників антитерористичної операції та сімей загиблих учасників антитерористичної операції земельними ділянками : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 898-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.07.2023).



учасникам антитерористичної операції та сім'ям загиблих учасників антитерористичної операції.

Законопроектом про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення права працівників державних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій на одержання земельної частки (паю) (реєстр. № 3012-2 від 29.05.2020 р.)<sup>11</sup> разом з оптимізацією процедур приватизації земель державних сільськогосподарських підприємств пропонується до 20 % земель при приватизації земель державних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій передавати у власність учасникам бойових дій для ведення особистого селянського господарства.

У зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» питання реалізації відповідного права на землю зупинене під час дії воєнного стану що, як свідчить судова практика<sup>12</sup>, призвело до численних судових проваджень щодо: визнання протиправною бездіяльності органів державної влади щодо відмови у розгляді клопотань про надання дозволу на розробку проекту землеустрою або про затвердження проекту землеустрою у визначені ЗК України строки; оскарження відмов суб'єкта владних повноважень у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою/затвердженні проекту землеустрою.

Законопроектом про внесення змін до Земельного кодексу України щодо відновлення прав деяких категорій громадян на приватизацію земельних ділянок під час дії правового режиму воєнного стану на території України (реєстр. № 8366-1 від 23.01.2023 р.)<sup>13</sup> пропонується відновити право на передачу земельних ділянок у приватну власність громадянам України, які відповідно до пункту 19 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визнаються учасниками бойових дій та громадянам України, які є внутрішньо переміщеними особами та/або втратили житло, включене до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією РФ, для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель та споруд. Слід звернути увагу, що у разі прийняття цього проекту будуть створені нерівні умови для інших категорій учасників бойових дій, передбачених Законом.

---

<sup>11</sup> Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення права працівників державних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій на одержання земельної частки (паю) : Проект Закону України № 3012-2 від 29.05.2020 р. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=68968](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68968) (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>12</sup> Захист прав ветеранів АТО/ООС, інших військовослужбовців адміністративними судами України. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/rizne/230212\\_1747\\_ZPV\\_prew\\_1\\_30223.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/230212_1747_ZPV_prew_1_30223.pdf) (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>13</sup> Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо відновлення прав деяких категорій громадян на приватизацію земельних ділянок під час дії правового режиму воєнного стану на території України : Проект закону №8366-1 від 23.01.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41224> (дата звернення: 28.07.2023).

Системи соціальної підтримки військовослужбовців, у тому числі звільнених із військової служби, у Сполучених Штатах Америки, Ізраїлі, Південній Кореї, Великій Британії, Японії<sup>14</sup>, Фінляндії не включають право на безоплатну приватизацію земельної ділянки, але передбачають інші підходи до механізмів реалізації їхньої соціальної підтримки, зокрема надання фінансування або кредитування купівлі земельної ділянки, у тому числі для вирішення житлових питань.

Так, система державної підтримки ветеранів у США еволюціонувала від окремих заходів, спрямованих на розв'язання найнагальніших проблем у забезпеченні ветеранів (медична допомога, реабілітація, спеціалізовані виплати для ветеранів з інвалідністю, професійна реабілітація з подальшим працевлаштуванням), до централізованої та комплексної системи підтримки (страхування військовослужбовців, виплати компенсацій ветеранам, що отримали інвалідність унаслідок участі в бойових діях, освітні програми, запобігання безпритульності, спеціалізовані програми щодо інтеграції у мирне життя тощо). Послідовно відбулося й розширення суб'єктів, які отримали доступ до окремих державних програм підтримки: члени сім'ї ветерана (military families); колишні військовослужбовці, чия інвалідність не була пов'язана безпосередньо з участю в бойових діях.

Сучасна модель державної підтримки США відображає нове розуміння ролі ветеранів у суспільстві та відповідний підхід до їхньої підтримки. Ветерани реалізують свої права в рівних умовах з іншими громадянами, маючи окремі спеціальні умови після демобілізації, але не перетворюються на виняткову соціальну групу, пільгову категорію. Держава стимулює ветеранів і створює для них можливості для якісної реінтеграції у цивільне життя. Ця ідея реалізована у низці законів. Базовими є Закон про ветеранів від 22 червня 1944 р. та інші законодавчі акти щодо додаткових заходів допомоги ветеранам – учасникам Корейської війни, В'єтнамської війни, війни у Перській затоці, військової операції антитерористичної коаліції під командуванням США в Афганістані, а також тим, хто служив під час терактів 11 вересня 2001 р. тощо.

Крім того, передбачено низку програм, що пропонують «конкурентно низькі процентні ставки позик»<sup>15</sup> на житло, допомогу з його придбанням та надання консультацій ветеранам, що стикаються із фінансовими труднощами, зокрема:

- позика рефінансування зі зниженням відсоткової ставки (ориг. – Interest Rate Reduction Refinance Loan (IRRRL));
- гранти на адаптоване житло (ориг. – Adapted Housing Grants);

---

<sup>14</sup> Тут і надалі використані матеріали Аналітичної записки Дослідницької служби з питань порівняльного законодавства про заходи забезпечення програм соціальної підтримки військовослужбовців після завершення служби в США, Ізраїлі, Великій Британії, Південній Кореї та Японії. URL: [https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum\\_social\\_policy/analytical\\_notes-hsp/73695.html](https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/analytical_notes-hsp/73695.html) (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>15</sup> United States Department of Veteran Affairs. URL: <https://www.benefits.va.gov/homeloans/> (дата звернення: 28.07.2023).

– пряма позика, що закріплює за Міністерством у справах ветеранів (далі – Міністерство) роль кредитора ветерана<sup>16</sup>.

У багатьох штатах, наприклад у Техасі, Нью-Йорку та Міннесоті, існують державні організації, які пропонують схожим чином організовану систему допомоги ветеранам, що націлена на купівлю житла шляхом надання земельних позик. Також, як і Міністерство, організації на рівні штату пропонують фінансування покращення вже придбаної ділянки ветераном за нижчою ринковою процентною ставкою<sup>17</sup>.

Закон про підтримку ветеранів **Південної Кореї**<sup>18</sup>, що поширюється на ветеранів Корейської війни, а також звільнених зі строкової служби, передбачає ряд додаткових заходів щодо підтримки ветеранів у працевлаштуванні або відкритті бізнесу шляхом надання преференцій, які передбачені податковим і соціальним законодавством, а також довгострокові кредити під низькі відсотки на купівлю сільськогосподарської землі; житлові кредити (кредити на придбання житлового будинку, кредити на придбання ділянки під житло, кредити на будівництво нового житлового будинку, кредити на поліпшення житлового будинку, кредити на оренду житла); кредити для бізнесу; кредити для стабілізації життя тощо. Заяви на надання підтримки розглядає міністр ветеранів, який уповноважений витребувати додаткові дані стосовно заявника, включаючи фінансову інформацію, а також дані, що стосуються відомостей про реєстрацію родинних стосунків, довідки про доходи, місцеві податки, землю, будівництво, медичне страхування, державну пенсію.

У Конституції **Японії** міститься заборона на створення власної армії. Водночас у 1952 році в Японії з'явилися Національні сили безпеки, на базі яких у 1954 році було створено Сили самооборони. Наразі Сили самооборони перетворилися на міцну військову одиницю, яка дозволяє Японії входити до переліку держав Азійського регіону, що мають найкращі боєздатні армії. Оновлені положення Закону про Сили самооборони<sup>19</sup> розширили їх повноваження й дозволили особам, які входять до складу Сил самооборони, брати участь у бойових діях за кордоном для захисту дружніх держав. Однак законодавство Японії не містить поняття військовослужбовець і, відповідно, не встановлює особливості соціальної підтримки тих, хто залишив службу в лавах Сил самооборони.

Фонд допомоги звільненим солдатам **Ізраїлю** (далі – Фонд) є центральним державним органом, який надає звільненим військовослужбовцям різноманітні послуги з метою сприяння їх інтеграції в цивільне життя протягом п'яти років із дня звільнення від строкової служби (особливим верствам населення надається

---

<sup>16</sup> United States Department of Veteran Affairs, VA-Backed home loans. URL: <https://www.va.gov/housing-assistance/home-loans/how-to-request-coe/> (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>17</sup> Texas Veterans Land Board. URL: <https://vlb.texas.gov/loans/index.html> (дата звернення 28.07.2023).

<sup>18</sup> SUPPORT FOR VETERANS ACT. URL: [https://elaw.klri.re.kr/eng\\_mobile/viewer.do?hseq=53793&type=part&key=15](https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=53793&type=part&key=15) (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>19</sup> 昭和二十九年法律第六十五号 自衛隊法. URL: <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=329AC0000000165> (дата звернення: 28.07.2023).



частина пільг строком на десять років). Фонд був створений у 1994 році відповідно до Закону про прийом звільнених військовослужбовців<sup>20</sup>. У рамках цього закону звільненим військовослужбовцям надається: допомога (грант) при звільненні, Фондом відкривається депозитний рахунок на його ім'я, а також надається додаткова допомога на навчання. Розмір грошових виплат залежить від їх виду, а також кількості місяців фактичної військової/альтернативної служби, помноженої на місячну ставку. Грант є універсальною й автоматичною грошовою виплатою, перераховується протягом 60 днів на банківський рахунок, на якому акумулюється заробітна плата під час строкової служби. Грант доступний для будь-якого використання. Особистий депозит – це грошова сума, що доступна, на відміну від гранта, при звільненні з чотирнадцятого дня після закінчення строкової служби і може бути використана на реалізацію шести цілей: одруження; професійне навчання; академічне навчання (здобуття ступеня бакалавра чи магістра); придбання квартири, будинку або земельної ділянки під будівництво будинку; фінансування практичних уроків водіння для всіх типів транспортних засобів у всіх автошколах, визнаних Міністерством транспорту; відкриття нового бізнесу самостійно або створення/вступ у товариство, або заснування товариства з обмеженою відповідальністю. Після спливу 5 років із дати закінчення обов'язкового обслуговування залишок вкладу автоматично перераховується на банківський рахунок військовослужбовця, і він може використовувати цей залишок на будь-які інші цілі. Депозит є особистим, він не може бути переданий, обтяжений або вилучений будь-яким способом і може успадковуватися. Депозитні гроші не можуть бути використані за межами Ізраїлю.

У **Великій Британії** організація соціальної адаптації громадян, звільнених із військової служби, та членів їхніх сімей здійснюється відповідно до Угоди Збройних сил (The Armed Forces Covenant)<sup>21</sup>, яка є національною відповідальністю уряду, підприємств, місцевої влади, благодійних організацій та громадськості у підтримці тих, хто служить і служив у Збройних Силах Його Величності щодо їхньої соціальної підтримки. Структурно британську систему організації соціальної адаптації громадян, звільнених із військової служби, та членів їхніх сімей можна поділити на дві складові: заходи «переходу» від військової служби до цивільного життя та заходи підтримки, яку демобілізовані військовослужбовці отримують до кінця життя. Основний обов'язок щодо їх забезпечення покладено на Міністерство оборони. Задля контролю реалізації таких послуг створено Службу адаптації військовослужбовців (Defence Transition Services, DTS). Адаптація включає: здобуття освіти за навчальними програмами, отримання пільг для здобуття освіти; участь у спеціальних програмах з охорони здоров'я; направлення на відповідну роботу або сприяння у працевлаштуванні (професійна підготовка й допомога в пошуку); фінансовий

---

<sup>20</sup> .1994-תשנ"ד חוק קליטת חיילים משוחררים, URL: [https://www.nevo.co.il/law\\_html/Law01/150\\_023.htm](https://www.nevo.co.il/law_html/Law01/150_023.htm) (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>21</sup> Armed Forces Covenant. URL: <https://www.armedforcescovenant.gov.uk/about/> (дата звернення: 28.07.2023).

менеджмент; отримання інформаційних консультацій щодо вирішення житлових питань.

Є дві категорії осіб, звільнених із лав британських збройних сил: ті, що прослужили менше 4 років та ті, які прослужили 4 роки й більше. Основний акцент у всіх програмах підтримки робиться на осіб, які прослужили понад 4 роки. Фінансову підтримку мережі послуг для ветеранів надає Трастовий фонд Угоди про Збройні Сили (The Armed Forces Covenant Fund Trust), що є виконавчим позавідомчим державним органом, заснованим у 2015 році і підпорядкованим Міністерству оборони. Фонд щороку отримує 10 мільйонів фунтів стерлінгів для реалізації грантових програм на всій території Великої Британії, які мають на меті підтримку спільноти збройних сил (ветеранів, їхніх опікунів і родин).

Пільги, передбачені Законом **Фінляндії** про збройні сили<sup>22</sup>, в основному стосуються надбавки за вислугу років і надбавки за навчання для осіб, які проходять строкову військову службу. Якщо освітня підтримка не була використана протягом періоду служби, рівна компенсація за тривалість служби виплачується як одноразова компенсація після закінчення служби. Допомога в освіті або компенсація за вислугу років виплачується за кожен місяць служби, якщо вона тривала загалом не менше трьох років.

Для осіб, що беруть участь у міжнародному військовому врегулюванні криз, передбачені додаткові переваги Законом про врегулювання військових криз<sup>23</sup>. Серед них: оплата праці залежно від ступеня складності завдань, добові, відшкодування додаткових витрат (отримання «військового» житла, перша медична допомога, одяг і обладнання, що вимагається для виконання завдань, витрати на проїзд), допомога у разі хвороби та нещасного випадку тощо.

**Висновки.** Правове регулювання в Україні забезпечення права учасника бойових дій та осіб, прирівняних до них, на першочергову безоплатну приватизацію земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва доцільно актуалізувати з урахуванням викликів воєнного стану, зокрема зменшення кількості земельних ділянок, придатних для використання (знаходження їх на непідконтрольних державній владі територіях, засмічення, замінування тощо). Удосконаленню законодавства у цій сфері може передувати зміна підходів до державної підтримки військовослужбовців, демобілізованих, ветеранів війни і відхід від «радянського», пільгоорієнтованого способу підтримки.

Також доцільним було б розглянути можливість виключення учасників бойових дій, яким надано відповідно до пунктів 19 – 25 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» право на першочергове виділення земельної ділянки для приватизації, з дії приписів підпункту 5 пункту 27 розділу X «Перехідні положення» ЗК України.

---

<sup>22</sup> Lag om försvarsmakten. URL: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070551#L4P46> (дата звернення: 28.07.2023).

<sup>23</sup> Lag om militär krishantering. URL: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2006/20060211#P18> (дата звернення: 28.07.2023).

Крім того, порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами України, визначений статтею 118 ЗК України, не врегульовує алгоритм першочергового забезпечення відведення учасникам бойових дій земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва та потребує доповнення шляхом визначення окремого порядку такої першочергової безоплатної приватизації земельних ділянок та визначення земель, за рахунок яких здійснюється така приватизація.

Згідно з проаналізованим досвідом зарубіжних держав базовими напрямками соціального захисту військовослужбовців поряд із політикою вшанування учасників бойових дій у суспільстві є насамперед створення сприятливих комплексних умов для реінтеграції військовослужбовців до цивільного життя (тобто, поряд із наданням допомоги у вирішенні житлових питань (фінансування або кредитування купівлі житла або земельної ділянки) ідеться про забезпечення працевлаштування ветерана війни, отримання ним освіти, допомоги у відкритті бізнесу тощо). При цьому забезпечується індивідуальний підхід. Поширеною практикою є грошова допомога, що може бути використана виключно на визначені цілі, зокрема поліпшення житлових умов, а також право на позики на пільгових умовах на будівництво чи купівлю земельної ділянки для будівництва житла з урахуванням фінансової спроможності військовослужбовця, його сімейного стану тощо.

*Дослідницька служба  
Верховної Ради України*

*\*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*